

kertas 12:
PERSEPSI BELIA BERKAITAN; ADAKAH TULISAN JAWI AGENDA ISLAMISASI?

*Abdul Muhaimin Simunir, Jeremy Tan Jianhao, Lak Ong'a Udom, Muhammad Shahin Kamarul-Anuar,
Rexzana Rose Henry, Subeinthiran Rinagasamy, Nur Azuki Yusuff*

Abstrak

Kini, Malaysia dilanda dengan isu sosial yang sering menjadi buah mulut masyarakat Malaysia. Apa yang lebih merisaukan ialah bahawa isu tersebut menyebabkan ketegangan di Malaysia di antara kaum Melayu yang beragamaan Islam dengan kaum-kaum lain yang berada di Malaysia. Isu merupakan kewujudan tulisan Jawi yang tertera pada Jata negara, mata wang dan juga halaman hadapan buku teks bagi sekolah-sekolah di Malaysia. Tulisan Jawi, agenda Islamisasi atau hanya sekadar bahasa? Mengapakah tulisan ini dinyatakan sebagai satu benteng dalam mengeratkan silaturahmi antara rakyat Malaysia yang berbilang kaum? Ini kerana terdapat pendapat dari sebahagian netizen, terutamanya masyarakat yang bukan beragama Islam, menyatakan bahawa tulisan Jawi yang tertera di sekeliling mereka merupakan satu agenda besar yang bertujuan untuk mengIslamkan masyarakat Malaysia yang bukan beragama Islam. Kumpulan ini lalu melantangkan suara mereka dengan meminta supaya tulisan Jawi ini dihapuskan. Demikian itu, sudah tentunya terdapat tentangan bagi permintaan tersebut dimana mereka menyatakan bahawa tulisan tersebut hanyalah sebagai simbol negara yang melambangkan sejarah Malaysia yang menggunakan tulisan Jawi pada zaman dahulu. Tulisan Jawi juga merupakan salah satu seni negara yang unik kepada Malaysia. Dengan dua pendapat yang berbeza daripada dua pihak, perbalahan dan debat tentang agenda Islamisasi ini menjadi buah perbualan harian. Kumpulan pengkaji menggunakan tugas ini sebagai satu peluang untuk menyelidik dan membincangkan tentang isu revelan tersebut yang melanda negara. Di dalam kertas ini, pengkaji menyatakan beberapa fakta dan teori mengenai topik yang dibincangkan serta nilai-nilai tersirat. Perspektif-perspektif juga dinyatakan bersama perspektif masyarakat Malaysia dimana pengkaji memperoleh melalui soal selidik dan sosial media. Tujuan perbincangan dan esei berimpak ini adalah untuk membincangkan, menyelesaikan isu dinyatakan, dan mencapai satu kesimpulan yang munasabah dan memuaskan bagi isu ini.

Kata kunci: *Tulisan Jawi, Islamisasi, ancaman bukan muslim Malaysia*

Latar Belakang/ Permasalahan

Menurut Kamus Dewan Edisi Keempat, tulisan Jawi didefinisikan sebagai abjad-abjad Arab dengan tambahan beberapa huruf lain yang digunakan untuk menulis dalam bahasa Melayu. Sejak tahun 1300 M lagi, penduduk di sekitar Kepulauan Melayu menggunakan tulisan Jawi di dalam penulisan harian.

Perkembangan penggunaan tulisan Jawi dikatakan berkaitan rapat dengan kedatangan orang Parsi yang beragama Islam. Orang Parsi memperkenalkan tulisan Arab dan ianya diubahsuai kepada tulisan Jawi supaya menjadi lebih sesuai dengan bahasa Melayu klasik lisan. Tulisan Jawi ditulis dari kanan ke kiri seperti tulisan Arab, namun terdapat beberapa huruf tambahan yang tiada di dalam tulisan Arab. Tulisan Jawi kemudiannya berkembang ke Kerajaan Melaka, Johor, dan juga Aceh. Kewujudan tulisan Jawi di Malaysia dibuktikan dengan penemuan Batu Bersurat Terengganu yang bertarikh 1303 M, di mana lebih awal berbanding penemuan artifak tulisan Rumi. Hal ini membuktikan bahawa tulisan Jawi sampai ke Tanah Melayu jauh lebih awal berbanding tulisan Rumi. Tulisan Jawi digunakan sebagai tulisan rasmi oleh Negeri-negeri Melayu Tidak Bersekutu semasa berada dibawah penguasaan British. Tulisan Jawi juga digunakan di dalam dokumen penting dalam urusan pentadbiran dan perjanjian di antara Raja-raja Melayu dan pihak British. Selain itu, tulisan ini juga digunakan dalam Pengisytiharan Kemerdekaan 1957. Pada masa kini, tulisan Jawi digunakan masih giat digunakan dalam urusan berkaitan perihal agama Islam dan adat istiadat diraja Melayu di Malaysia.

Namun, konflik berkaitan tulisan Jawi tercetus di Malaysia apabila seni khat Jawi diperkenalkan kepada Kurikulum Standard Sekolah Rendah (KSSR) (Semakan) bagi subjek Bahasa Melayu tahun empat

sebagai pengisian tambahan. Maka, Dong Zong dan kaum minority membantah idea ini kerana menganggap tulisan jawi sebagai salah satu agenda islamisasi. Malah terdapat golongan yang menyokong idea ini kerana menganggap jawi sebagai salah satu kesenian, jadi ianya lebih sesuai dimasukkan ke dalam matapelajaran Pendidikan Seni menggantikan Bahasa Melayu. Pada hakikatnya, tulisan jawi dilaksanakan sebagai pengisian tambahan dalam aspek seni bahasa dan untuk memperkayakan murid dengan pengetahuan mengenai seni, warisan dan sejarah Bahasa Melayu. Sehubungan itu, ia bukan satu pembelajaran komprehensif untuk menguasai jawi. Jadi, pembelajaran tulisan khat sebenarnya diperlukan demi membina identiti nasional memandangkan tulisan jawi merupakan sistem yang digunakan masa lalu sebelum tulisan Rumi mengalami perubahan dan ia diterapkan dalam kaedah didik hibur.

Rentetan daripada itu, salah faham akan isu tulisan jawi tidak dihentikan sekadar di situ sahaja apabila terdapat sesetengah golongan yang mengatakan bahawa Bahasa Jawi ditawarkan oleh sekolah-sekolah di Malaysia sebagai subjek tambahan berbanding ilmu am lain seperti pengkodan dan sebagainya. Sebilangan rakyat berpandangan bahawa ilmu pengkodan adalah lebih penting dan relevan untuk dipelajari pada masa kini berbanding tulisan Jawi. Namun begitu, menurut Kementerian Pelajaran Malaysia (KPM), mereka memperkenalkan pengkodan kepada murid sekolah rendah dan menengah dalam pelaksanaan KSSR dan Kurikulum Standard Sekolah Menengah (KSSM) Semakan 2017. Di sekolah rendah ia melibatkan murid Tahap 2 (Tahun Empat, Lima dan Enam). Untuk sekolah menengah melibatkan Tingkatan Satu hingga Tiga. Aspek pengkodan ini dipelajari melalui mata pelajaran Reka Bentuk dan Teknologi serta Asas Sains Komputer. Hal ini kerana, Kepentingan kedua-dua ilmu adalah sejajar tetapi tujuan pendidikan ilmu-ilmu tersebut adalah berlainan. Ilmu tulisan jawi bertujuan untuk mengukuhkan pengetahuan para pelajar tentang sejarah dan kesenian bahasa melayu, dan ilmu kod adalah bertujuan untuk menambah pengetahuan para pelajar tentang teknologi masa kini. Dengan ini, negara dapat melahirkan pemimpin yang lebih berkualiti untuk generasi yang akan datang.

Sehubungan dengan itu, tulisan Jawi juga dibuktikan kepentingannya melalui penggunaan tulisan Jawi dalam Jata Negara dan mata wang. Ini menggambarkan bahawa adalah mustahil untuk menggunakan tulisan jawi sebagai alat islamisasi. Ia menggambarkan bahawa kedudukan tulisan Jawi sangat tinggi dan berkait rapat dengan identiti dan jati diri negara. Jawi adalah satu tulisan untuk bahasa Melayu. Dalam perlembagaan Perkara 152 menyebut bahasa Melayu ialah bahasa kebangsaan negara ini. Tulisan Jawi lebih awal digunakan untuk bahasa Melayu kerana ketika bahasa ini berkembang sebagai bahasa ilmu, tulisan pertama diperkenalkan ialah tulisan Jawi. Hal ini kerana, tulisan Jawi seperti yang ada pada Jata negara dan mata wang merupakan elemen rakyat Malaysia patut kenali kerana ia melambangkan salah satu daripada identiti negara dengan ini ia dapat mengelak daripada persepsi yang salah tentang Tulisan Jawi. Terdapat pelbagai reaksi daripada masyarakat mengenai isu ini dimana ada yang menganggap tiada masalah dalam menghargai dan mempelajari tulisan tradisional bagi bahasa kebangsaan kerana murid juga belajar kaligrafi Cina. Hanya dengan enam muka surat untuk memperkenalkan aspek artistik khat. Malah, terdapat banyak lagi cara untuk mempelajari tulisan sekiranya kaedah buku teks dilihat sebagai sesuatu yang tidak menarik. Selain itu, murid juga perlu tahu tentang tulisan Pallava yang lebih awal jika tujuannya untuk memupuk penghargaan bahasa dalam kalangan mereka.

Objektif Kajian

Tajuk ini dipilih kerana walaupun isu ini dilihat kecil, tetapi rakyat malaysia membesarkan perkara ini dengan tanggapan yang melampau. Persoalan tentang tujuan tulisan jawi dimasukkan ke dalam silibus pembelajaran oleh segelintir masyarakat Malaysia di mana tulisan ini tidak diamalkan tidak boleh dinafikan kerana mungkin mereka tidak pernah tahu cara tulisan ini dan maksudnya.

Tetapi kenapa sekarang baru hendak membicarakan tentang isu pembelajaran tulisan jawi dalam silibus bahasa malaysia. Isu ini boleh diselesaikan jika tidak dipolitikkan oleh golongan yang berpengaruh alangkah malangnya itu adalah masalah setiap isu yang dibicarakan di dalam negara ini. Dalam kajian ini pengkaji mengadakan tinjauan kepada orang ramai bertanyakan pendapat mereka tentang tulisan jawi.

Pada awalnya waktu isu tentang tulisan jawi dimasukkan ke dalam silibus Bahasa Melayu dibicarakan, terdapat banyak reaksi oleh rakyat Malaysia. Ada yang mempunyai reaksi yang menyambut dan ada juga reaksi yang tidak menyambut. Terdapat sebilangan rakyat Malaysia yang berpendapat kenapa perlu menambahkan sesuatu topik yang tidak akan memberi manfaat kepada pelajar sewaktu mereka melalui alam pekerjaan pada masa hadapan. Malah penambahan topik ini juga boleh membebankan pelajar yang sedang mempelajari silibus yang sedia ada. Terdapat juga rakyat Malaysia yang bersetuju bahawa penambahan tulisan jawi di dalam silibus Bahasa Malaysia akan memperkukuhkan ilmu pengetahuan generasi Malaysia yang baharu tentang sejarah asal usul tulisan Bahasa ibunda yang pada suatu masa dahulu yang menjadi lingua franca di antara para pedagang pada zaman kesultanan Melaka. Ini akan membuatkan generasi rakyat Malaysia yang baharu berasa bangga akan pencapaian negara sebelum ini dan berusaha membantu negara mengulanginya kini. Pembelajaran tulisan jawi adalah bukan sesuatu pembaziran kerana pelajar boleh mengaplikasikan tulisan ini dengan seni khat untuk menghasilkan karya yang unik dan klasik.

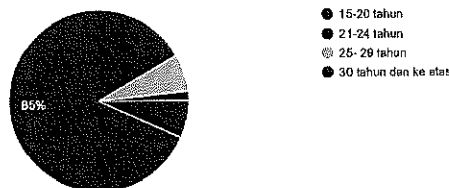
Penggunaan tulisan jawi pada Jata Negara dan juga mata wang ringgit melambangkan bahawa tulisan jawi masih dipakai walaupun bukan secara meluas. Ini kerana tulisan Jawi ini pada suatu masa dahulu merupakan cara penulisan Bahasa Melayu sebelum negara ini dijajah oleh orang barat dan dirumikan oleh mereka. Malah dokumen pengisytiharan kemerdekaan juga menggunakan tulisan Jawi. Dari sini dapat dilihat bahawa tulisan jawi memainkan peranan penting dalam simbol dan identiti negara, Jadi dengan mempelajari beberapa perkataan dalam jawi, semua dapat memahami maksud tulisan pada lambang tersebut.

Metodologi

Pengkaji membuat tinjauan atas talian melalui Google Form. Selepas berbincang bersama ahli kumpulan, sebanyak 9 soalan disediakan yang termasuk soalan tentang demografik responden, kesedaran mereka tentang tajuk ini dan pendapat mereka. Pengkaji membuat survey ini tanpa meminta nama atau informasi tentang responden agar mereka lebih berani menjawab dengan benar tanpa rasa bersalah. Tambahan pula, pengkaji cuba membuat soalan pengkaji senang untuk menjawab tanpa memerlukan banyak masa dari responden untuk memastikan responden menjawab dengan lebih serius dan bukan hanya menjawab dengan leka. Seterusnya, pautan yang pengkaji sediakan dikongsi melalui laman-laman sosial seperti Whatsapp, Instagram dan Facebook; dikongsikan dengan ahli keluarga dan pensyarah untuk mendapat jawapan yang luas dari demografik yang berbeza. Pengkaji menetapkan waktu survey pengkaji dibuka selama dua minggu dan menganalisis data yang diterima dari tinjauan tersebut.

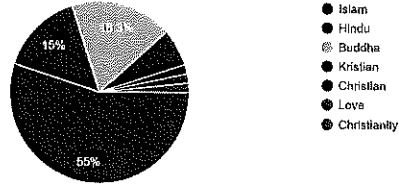
Analisis

1. Umur
60 responses

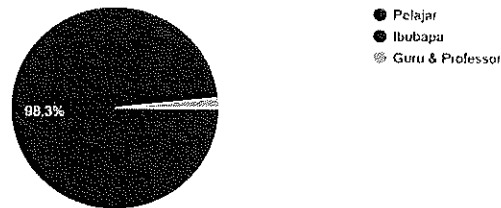
Daripada 60 responden yang menjawab Google Form ini, 85% daripada responden-responden berikut adalah daripada golongan umur 21 hingga 24 tahun. 6.7% pula adalah daripada kategori 25 hingga 29 tahun dan juga 15 hingga 20 tahun. 1.7% adalah daripada 30 tahun dan ke atas.

2. Agama
60 responses

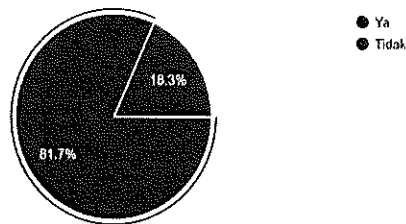
Selain itu, daripada 60 responden yang menjawab Google Form ini, 55% daripada responden-responden berikut adalah penganut agama Islam, 18.3% pula adalah penganut agama buddha. 15% daripada responden-responden berikut adalah penganut agama Hindu. Jumlah penganut agama Kristian yang menjawab soal selidik ini adalah 10.1%.

3. Golongan:
60 responses

Seterusnya, daripada 60 responden yang menjawab Google Form ini, 98.3% daripada responden-responden berikut adalah daripada golongan pelajar manakala 1.7% pula adalah daripada golongan guru & Professor.

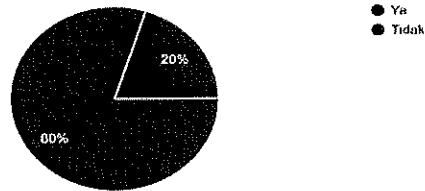
5. Adakah anda sedar tentang Isu Tulisan Jawi?
60 responses

Tambahan pula, daripada 60 responden yang menjawab soal selidik ini, 81.7% daripada responden-responden berikut sedar mengenai isu tulisan jawi manakala 20% pula tidak sedar mengenali tulisan jawi.

4. Adakah anda kenal Tulisan Jawi?

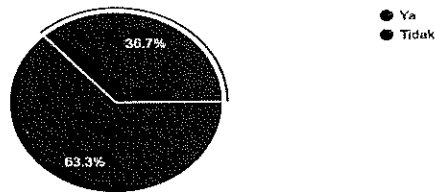
60 responses

Bukan itu sahaja, daripada 60 responden yang menjawab soal selidik ini, 80% daripada responden-responden berikut mengenali tulisan jawi manakala 20% pula tidak mengenali tulisan jawi.

6. Adakah anda setuju dengan menambahkan Tulisan Jawi dalam Silibus Pelajaran Malaysia?

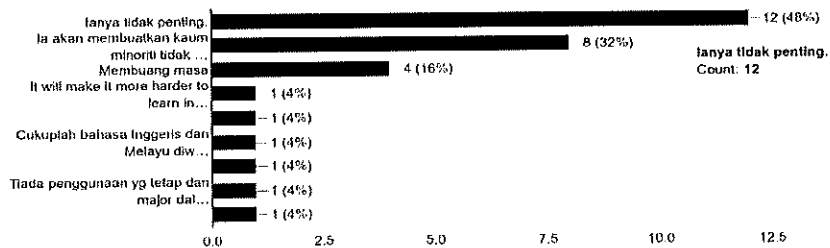
60 responses

Di samping itu, daripada 60 responden yang menjawab soal selidik ini, 63.3% daripada responden-responden berikut bersetuju dengan menambahkan tulisan jawi dalam silibus pelajaran malaysia, tetapi 36.7% pula tidak bersetuju.

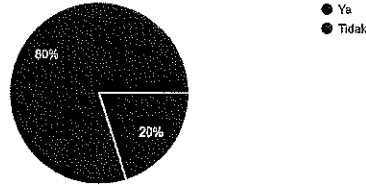
7. Jika tidak, apakah sebab anda?

25 responses

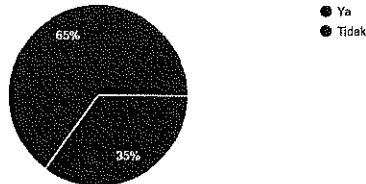
Soal selidik seterusnya adalah mengenai punca-punca responden yang tidak bersetuju untuk menambahkan tulisan jawi dalam silibus pelajaran malaysia. Daripada 25 responden, 48% mengatakan tulisan jawi tidak penting. 32% pula mengatakan tulisan jawi akan membuatkan kaum minoriti tidak senang hati manakala 16% mengatakan tulisan jawi hanya membuang masa.

8. Adakah anda rasa Tulisan Jawi ini salah satu punca pecah belahan antara kaum?
60 responses

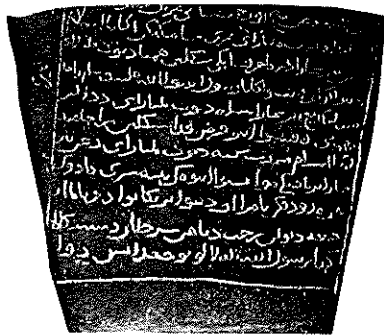
Selain daripada itu, daripada 60 responden yang menjawab soal selidik ini, 80% daripada responden-responden berikut merasa bahawa Tulisan Jawi adalah salah satu punca pecah belahan antara kaum di Malaysia, tetapi 20% pula tidak bersetuju dimana tulisan jawi tidak membawa pecah belahan antara kaum.

9. Adakah anda setuju bahawa Tulisan Jawi merupakan agenda Islamisasi?
60 responses

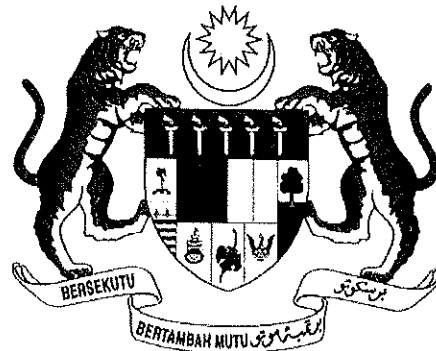

Lebih-lebih lagi, daripada 60 responden yang menjawab soal selidik ini, 35% daripada responden-responden berikut bersetuju bahawa tulisan jawi merupakan agenda Islamisasi manakala 65% pula menentang pernyataan tersebut.

Berikut disertakan gambar-gambar penemuan tulisan Jawi dalam sejarah negara:

Batu Bersurat Terengganu

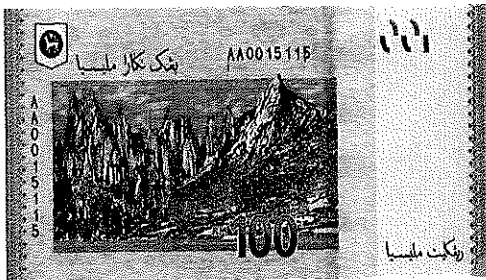
Tulisan Jawi Di Jata Negara

Dokumen pengisytiharan kemerdekaan Tanah Melayu pada 1957 ditulis menggunakan tulisan Jawi.

Surat khabar Melayu pertama yang dinamakan Jawi Peranakan ditulis dalam tulisan Jawi

Tulisan Jawi pada mata wang

Perbincangan

Mengikut soal selidik, terdapat percanggahan pendapat mengenai isu yang dinyatakan. Merujuk kepada statistik hasil soal selidik, sejumlah besar responden bersetuju bahawa pembelajaran tulisan jawi di dalam silibus Bahasa Malaysia adalah digalakkan. Hal ini kerana, mereka percaya bahawa tulisan jawi dapat mendedahkan generasi muda tentang tulisan tersebut dan signifikasinya dalam sejarah Malaysia. Pelajar-pelajar dari pelbagai kaum juga dapat meluaskan penguasaan bahasa. Tetapi, terdapat sebanyak 36.7 peratus responden menyatakan bahawa mereka tidak setuju dengan penambahan tulisan jawi dalam silibus Bahasa Malaysia. Mereka berasa bahawa bahasa dan tulisan jawi tidak dipraktikkan secara umum oleh masyarakat Malaysia. Secara tidak langsung juga, pelajar yang mengambil subjek tambahan ini akan lebih terbeban dalam pelajaran.

Persoalan lain yang timbul adalah persoalan tentang kepentingan tulisan Jawi jika di bandingkan dengan ilmu pengkodan. Berdasarkan soal selidik, 36.7% responden berasa bahawa tulisan Jawi tidak memberikan impak yang signifikan pada kerjaya dan kehidupan seharian jika dibandingkan dengan ilmu pengkodan. Anak-anak muda akan menjadi seperti ketinggalan zaman jika tidak sekurang-kurangnya mempunyai pengetahuan asas tentang ilmu seperti pengkodan yang lebih diperlukan pada masa ini. Namun begitu, majoriti responden masih merasakan bahawa tulisan Jawi adalah bukan perkara yang sia-sia. Ini kerana tulisan Jawi memberikan pelajar peluang untuk mempertingkatkan diri dan membezakan diri sendiri daripada orang lain kerana menguasai suatu tulisan yang lain.

80% responden dari soal selidik bersetuju bahawa tulisan jawi ini bukan salah satu punca antara masalah pemecah-belahan antara kaum di Malaysia kerana mereka berpendapat bahawa tulisan Jawi yang tertera pada Jata Negara dan mata wang Malaysia hanya sekadar tulisan semata-mata dan ia tidak dapat digunakan sebagai alat untuk memecah-belahkan kaum. Rentetan daripada itu, golongan yang bersetuju juga berpandangan bahawa tulisan Jawi pada Jata Negara dan mata wang adalah penting untuk melambangkan identiti negara dan memartabatkan kedudukan tulisan jawi di kedudukan yang tinggi. Walau bagaimanapun, 20 peratus responden merasakan salah satu punca pemecah-belahan kaum di Malaysia kerana mereka berfikir bahawa adanya tulisan Jawi pada jata negara dan mata wang merupakan sebuah agenda Islamisasi.

Rumusan

Kaji selidik yang dilakukan menyimpulkan bahawa terdapat banyak salah faham tentang tulisan jawi ini lalu menimbulkan ketegangan di antara kaum-kaum di Malaysia. Ini berpunca oleh masyarakat negara yang enggan memahami maksud sebenar dan tersirat pada tulisan jawi tersebut. Tulisan ini tidak bertujuan sebagai sesuatu agenda islamisasi tetapi merupakan salah satu simbol unik Malaysia sebagai sebuah negara yang majmuk. Negara malaysia mempunyai hubungan sejarah dengan bahasa jawi sehinggakan terdapat tulisan jawi pada jata negara dan mata wang Malaysia. Mungkin anak-anak muda akan lebih menghayati tulisan jawi yang ada pada jata negara dan mata wang jika mereka mempelajari tulisan tersebut. Dan ini juga akan membuat mereka menghargai sejarah bahasa malaysia kerana ia juga berkait rapat dengan bahasa jawi.

Selain itu, pendidikan tulisan jawi ini hanya disertakan dalam mata pelajaran Bahasa Malaysia yang mempunyai struktur pembelajaran yang sama seperti subjek bahasa yang lain seperti Bahasa Inggeris, Bahasa Cina, Bahasa Tamil dan lain-lain. Para pelajar hanya diajar untuk menulis tulisan jawi dengan cara yang betul. Unsur-unsur yang berkaitan dengan islamisasi atau pengajian keagamaan tentang agama islam tidak termasuk dalam pelajaran tulisan jawi. Oleh hal yang demikian, sesetengah pihak mungkin merasakan bahawa adalah lebih sesuai jika ilmu tentang tulisan jawi hanya disertakan dalam mata pelajaran pendidikan seni dan visual. Hal ini kerana, mata pelajaran Bahasa melayu adalah mata pelajaran yang teras penambahan tulisan jawi dalam pendidikan ini menyebabkan para pelajar terutama mereka yang tidak berminat dengan tulisan ini akan merasa terbeban dan merasa susah untuk menguasai mata pelajaran ini. Disebabkan

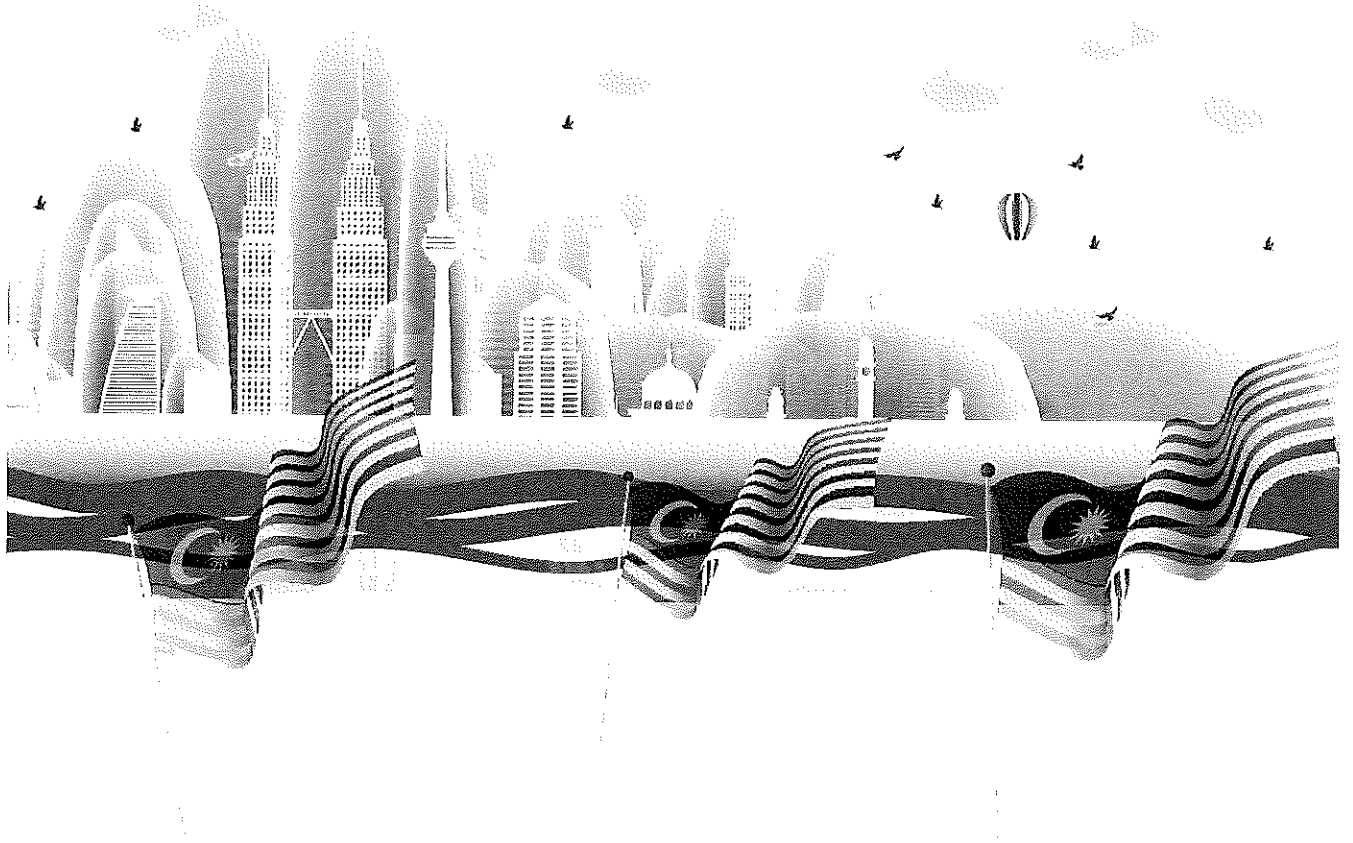
pendidikan tulisan Jawi ini lebih dipandang dari sudut keseniannya, ia lebih sesuai jika disertakan dalam mata pelajaran Pendidikan Seni dan Visual. Dengan ini, para pelajar kurang rasa terbeban kerana mata pelajaran Pendidikan Seni dan Visual bukanlah mata pelajaran yang teras.

Dengan ini, jelaslah bahawa pendidikan tulisan Jawi di sekolah bukanlah salah satu agenda Islamisasi tetapi hanyalah sekadar seni penulisan sahaja yang bertujuan untuk mendidik para pelajar tentang sejarah Bahasa Melayu. Isu ini hanya timbul oleh kerana pemikiran yang cetek oleh beberapa pihak yang tidak tahu untuk menghayati sejarah dan kesenian yang terdapat dalam negara ini.

Rujukan

- Affandi, O. (2019, Ogos 09). *Sejarah dan Evolusi Tulisan Jawi di Tanah Melayu*. Dalam Iuminasi.com Januari 2021.
- Hassan, H. (2019, Ogos 15). *Merungkai Sejarah Asal-Usul Tulisan Jawi*. Hasrul Hassan. <https://www.hasrulhassan.com/2019/08/sejarah-asal-usul-tulisan-jawi.html>
- Moain, A. J. (1996). *Sejarah Askara Jawi*. Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Nur Azuki Yusuff, Tan Hong Cheng, Kevin Fernandez, Yohan Kurniawan (2016) *Perpaduan berpaksikan titik kesamaan fungsi pelbagai agama dengan mengambilkira islam sebagai agama rasmi di Malaysia*. In: Persidangan Pemantapan CITRA Kenegaraan 4 (COSNA4) 'Mencorak Masa Hadapan': Universiti Pendidikan Sultan Idris (UPSI)
- Yohan Kurniawan, Nur Azuki Yusuff (2012) *1Malaysia = 1Bahasa: sebuah mediator pemersatu kaum di Malaysia*: Regional Conference on Cross-Culture Communication and National Integration, Hotel Palace of the Golden Horses, Mines: Kuala Lumpur
- Sulaiman, Z. (2020, Mac 14). Dr. Mazlee Perjelas Isu Tulisan Jawi. *Sinar Harian*. Tulisan Jawi adalah Identiti Negara. (2020, Januari 08). *Harian Metro*.

Y
CA
CV
K

e-prosiding
Wacana Perpaduan
Kalangan Belia
Era PKP 2.0

Penyelenggara
Nur Azuki Yusuff
Muhammad Hafizuddin Huji

Hak cipta FBI 2021

Hak cipta adalah terpelihara. Setiap bahagian daripada terbitan ini tidak boleh diterbitkan semula, disimpan untuk pengeluaran atau dipindahkan kepada bentuk lain, sama ada dengan cara elektronik, mekanikal, gambar, rakaman dan sebagainya tanpa izin daripada Fakulti Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insan

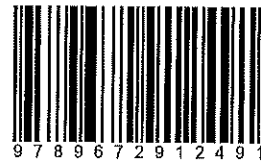
WACANA PERPADUAN KALANGAN BELIA ERA PERINTAH KAWALAN PERGERAKAN (PKP) 2.0
e-ISBN 978-967-2912-49-1

Diterbitkan oleh:

Fakulti Pengajian Bahasa dan Pembangunan Insan,
Universiti Malaysia Kelantan,
Kampus Bachok, 16300,
Bachok, Kelantan.
Telefon: +609-779 7445
Email: fbi@umk.edu.my

e ISBN 978-967-2912-49-1

9 7 8 9 6 7 2 9 1 2 4 9 1

